

Smrtící pasti pro ptáky lidských sídel

Lidská sídla nabízejí ptákům bohaté zdroje potravy i dostatek hnízdních příležitostí. Někteří synantropní ptáci jako vrabec domácí (*Passer domesticus*) nebo rorýs obecný (*Apus apus*) už dnes u nás hnízdí výhradně v obcích, řada dalších druhů obývá městskou zeleň, jiné se sem soustřeďují pouze v zimní sezóně ke krmítkům. Antropogennímu prostředí se přizpůsobili i někteří dravci a sovy včetně kriticky ohrožených sýčků obecných (*Athene noctua*) a sov pálených (*Tyto alba*), jejichž hnízda v současnosti najdeme výlučně na lidských stavbách. Život v blízkosti člověka však ptákům nepřináší pouze výhody. S modernizací našich měst přichází mnoho z nich o svá hnízdiště, ať už je důvodem zateplování fasád, nebo kácení dřevin. Nevhodná údržba trávníků příliš častým sekáním technikou, zástavba na úkor zeleně a nadměrné používání chemických přípravků (hnojiv a pesticidů) vede ke snížení potravní nabídky. Ptáky dále ohrožuje množství predátorů, zejména volně žijících koček domácích, nebo časté střety s dopravními prostředky – a nejde pouze o silniční dopravu, velké a dosud nepřesně odhadnuté ztráty způsobují střety na železnici. Jednou z hlavních příčin mortality ptáků ve městech jsou pak nárazy do skleněných ploch, i když této problematice se v poslední době věnuje osvěta i kampaně pro veřejnost, jako je např. projekt České společnosti ornitologické (ČSO) Bezpečné zastávky (zastavky.birdlife.cz), do které se může zapojit každý.

V našem okolí se nachází i řada pastí, které často jako nebezpečné nevnímáme, přesto přinášejí smrt nejen ptákům, ale i dalším živočichům. Přitom odstranění pastí bývá velmi snadné. Patří k nim především nádrže na vodu a nejrůznější duté předměty, které lákají zvířata k prozkoumání.

Příčinou úbytku sýčků obecných je zejména proměna zemědělské krajiny s malými poličky, remízky a mezemi na extenzivně obhospodařované velkoplošné polní celky s několika málo plodinami, které vedly k výraznému úbytku dalších živočichů včetně velkých druhů hmyzu, představujících hlavní potravu sýčků. Dnešní zbytkové populace sýčků bývají často izolované

a čelí hrozbě vyhynutí (blíže v článku na str. 103–105 tohoto čísla). V této situaci záleží doslova na každém jedinci, a proto letos vyzýváme veřejnost, aby věnovala větší pozornost svému okolí a snažila se zabezpečit technické pasti, které jsou příčinou zbytečného úhynu nejen sýčků, ale i dalších ptáků a savců, ještěrek, žab, včel, čmeláků nebo motýlů.

Vodní nádrže

Nejrůznější nádrže na vodu, jako jsou sudy, vany a kádě, najdeme téměř na každé zahradě a hospodářském statku. Stávají se vítaným zdrojem vody pro řadu živočichů. Ve snaze napít se však často spadnou do

vnitř a po hladkých stěnách nádrže už se nedostanou ven. Po určité době klesnou na dno a majitel ani nemusí mít potuchy, co se za celé léto nashromáždilo na dně jeho nádrže. Pro sýčky jsou v místech jejich výskytu zvláště nebezpečné. Kromě nádrží na vodu se totiž na statcích vyskytují i nádoby s melasou a jinými tekutinami. V posledních desetiletích se takto utopilo 20 % sýčků se známou příčinou úhynu (obr. 6).

Zabezpečit nádrž s vodou je ale jednoduché. Pokud jsou menšího objemu (sudy, barely) a nepoužíváme je, položíme je dnem vzhůru a zamezíme do nich živočichům vstup. Jsou-li plné vody, zakryjeme je poklopem. Po většímu času je však třeba, aby zachycovaly dešťovou vodu a zůstávaly odkryté. Pak doporučujeme následující řešení (obr. 7):

- Na hladinu umístíme plovák z polystyrenu, dřeva nebo jiného materiálu. Vytvoříme tak ostrůvek pro topiče se živočichy.

- Přes okraj nádrže ohneme drátěné pletivo, po kterém se zvířata vyšplhají ven.

Samostatnou kapitolou, v našich podmínkách velmi aktuální, jsou zahradní bazény. Lákají ptáky a další živočichy k napití a i ony mají hladké stěny. K zabezpečení zapuštěných bazénů před utonutím živočichů vyvinul americký biolog Rich Mason zvláštní nafukovací plovák Frog Log, který lze zakoupit např. v Zelené domácnosti (www.zelenadomacnost.cz). Ve spolupráci s ČSO je zde nyní dokončována i série nových originálních plováků pro barely a nezapuštěné bazény. Nejenže minimalizují nebezpečí těchto vodních ploch, ale současně nadále umožní snadné zachycování dešťové vody pro závlivku nebo koupání.

Umělé dutiny

Nebezpečnou a přehlíženou pastí jsou nejen pro sýčky nejrůznější duté a kolmo stojící předměty jako např. trubky, roury,

1 a 2 Kolmo stojící roury (obr. 1) lákají ptáky k prozkoumání. Po jejich hladkých stěnách se však již nedostanou ven. Tak např. v jediné stojící trubce našli během hnízdění smrt hned dva jedinci kriticky ohroženého sýčka obecného (*Athene noctua*). Zabezpečení většiny pastí je ale jednoduché – stačí podobné předměty položit do vodorovné polohy (2).

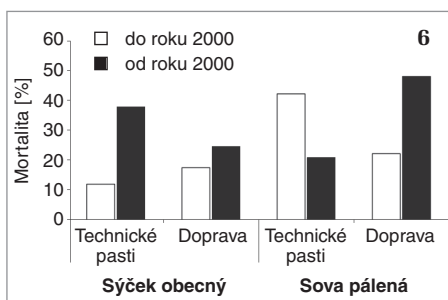

nádoby, ale i komíny a okapy, zejména svedené přímo do kanalizace. Na zemědělských usedlostech číhají zase fukary na seno, duté ventilační šachty nebo staré potrubí vzduchotechniky a všude v krajině pak duté betonové sloupy (bez vrchního krytu) pro rozvod elektrické energie. Máme-li ve svém okolí podobnou past, podívejme se, nestala-li se už některým živočichům osudnou. Mnohé z těchto předmětů byly dávno zapomenuty, opřene někde v rohu v kůlně nebo ve stodole. Terénní pracovníci projektu Záchrana sýčků ČSO se odstraňování podobných pastí dlouhodobě věnují, hlavně na známých hnízdištích tohoto druhu. Uvznutí v dutých pastech se stalo osudným 10 % sýčků se známou příčinou smrti. Doslova alarmujícím byl případ starého fukaru na seno, v jehož ocelové trubce bylo nalezeno 28 uhynulých sov pálených, které se tu nashromáždily zřejmě za celá léta. Sovy, ale i další živočichové se snaží ze zvědavosti dutý prostor prozkoumat, zapadnou do něj a už se nedostanou zpět, stěny jsou hladké a v úzkém prostoru navíc nemohou použít ani křídla. Řešení je přitom opět snadné:

- Skladované, nepoužívané trubky a další předměty položíme do vodorovné polohy.
- U stojících předmětů zabezpečíme horní vstup pletivem nebo dřevěnou deskou.
- Komíny opatříme kovovou mřížkou či průmyslově vyráběným lapačem jisker. K jejich instalaci je nezbytně nutné povolat odborníky.
- Horní ústí okapových rour svedených přímo pod zem opatříme mřížkou (obr. 5), nebo zakryjeme celý okap pomocí krytů zamezujících zanášení listím.

Proč je pastí lákají?

Sýčci jsou přirozeně zvědavá zvířata a neodolatelně je přitahují různé temné skuliny. Stromové dutiny totiž ještě před několika desetiletími patřily k jejich hlavním hnízdištím. Co dříve bývalo výhodou – dutiny poskytovaly bezpečí – se v dnešní krajině stává pastí. Na rozdíl od kůry starého stromu, po které sýčci dokázali vylézt, po hladkých a kolmých ocelových stěnách to nedovedou a hynou vysílením. Jak se dostanou do nádrží na vodu, neumíme jednoznačně vysvětlit. Mohou např. reagovat na svůj odraz nebo využívat vodní zdroj k pití a koupání. Sýčky také může

do vodních nádrží přilákat topící se kořist, jako jsou mýry či jiný hmyz, která vířením po hladině přitahuje jejich pozornost.

Ostatní pasti

V okolí lidských stavení se často povaluje řada odhozených předmětů, z nichž některé mohou být další pastí pro živočichy. Jde zejména o různé provázky, sítě nebo vlasce rybářů, do kterých se ptáci i další zvířata mohou snadno zaplést a nenávratně zamotat. Kousky provázků používají i jako stavební materiál pro svá hnízda, kde se na nich mohou mláďata uškrtit nebo si do nich zamotat končetinu.

3 V nádržích na vodu se ročně utopí desítky tisíc živočichů (včetně hmyzu), z toho až desítky sýčků, většinou nezkušených mláďat. Foto R. van Harxen

4 Zamotání do provázků a sítí povalujících se kolem lidských sídel může způsobit smrt nejen sýčkům. Foto R. van Harxen

5 Okapy ústící do kanálů až pod zemí jsou pro živočichy velmi nebezpečné. Spadnou-li do okapové roury, už se ven nedostanou, na rozdíl od okapů ústících nad zemí. Horní ústí roury přitom stačí zakrýt mřížkou. Převzato z Wikimedia Commons, v souladu s podmínkami použití

6 Mortalita sýčka obecného a sovy pálené (*Tyto alba*) v České republice před r. 2000 (1949–99) a po r. 2000 (2000–17). Upraveno podle: M. Šálek a kol. (in prep.)

7 Upravené sudy na vodu mohou zachránit ročně stovky živočichů. Stačí je opatřit plovákem nebo ohnout přes okraj drátěné pletivo, po kterém se topící zvířata dokážou dostat ven. Snímky M. Šálka, není-li uvedeno jinak

V dnešních sídlech je běžným a s oblibou používaným materiálem sklo. Co člověk vnímá jako přednost, stává se pro ptáky smrtícím nebezpečím – ve skle se odráží okolní krajina, především tam, kde je obklopeno zelení. Ptáci skleněnou plochu nevnímají jako překážku a domnívají se, že proletí. Řešením je tedy plochu pro ně zviditelnit:

- Sklo polepíme vodorovnými pruhy nebo nálepkami jakéhokoli tvaru a barvy s rozstupy alespoň 10 cm od sebe. V obytných prostorách můžeme využít samolepky viditelné pouze v UV světle, které člověk téměř nevnímá a nebrání ve výhledu.

Způsoby zemědělského hospodaření a vzhled naší krajiny nezměníme ze dne na den, řadu dalších ohrožujících faktorů, jakými jsou právě technické pasty, však můžeme velmi snadno odstranit. Stačí být všímaví ke svému okolí. Předejdeme tak mnohým zbytečným úhynům živočichů, a to má smysl, ať už jde o vzácné a ohrožené druhy, nebo o ty naprosto běžné.

Přidat se k záchraně ptáka roku 2018 sýčka obecného můžete i vy. Pátrejte po technických pastech, zabezpečte je a fotografie nám pošlete do 30. září 2018 na e-mailovou adresu ptacisvet@birdlife.cz. Nejaktivnější z vás odměníme a vítězové dostanou možnost strávit den s pracovníky projektu Záchrana sýčků v terénu.